

Початок нового етапу досліджень історії України XVIII ст. припав на 1990-і рр. Він супроводжувався звільненням історичної науки від ідеологічного тиску. Наукові дослідження сучасного періоду базуються на творчому переосмисленні та перенесенні на національний ґрунт провідних досягнень світової історичної думки. Історія Гетьманщини є однією з центральних тем сучасної української історіографії, а науковцями опрацьовано значний масив раніше невідомих історичних джерел, запропоновано нові концептуальні підходи. Сьогодні означену проблематику досліджують такі вчені, як В. Горобець, О. Гуржій, В. Матяк, В. Смолій, В. Степанков, О. Струкевич та ін.

Таким чином, аналіз історіографії функціонування ПГУ свідчить, що, хоч деякі питання історії 30–50-х рр. XVIII ст. дістали наукового вивчення, власне Правління гетьманського уряду не стало поки предметом спеціального вивчення, а відтак, потребує пильної уваги дослідників. Адже нові історичні реалії, проблема розподілу державної влади вимагають врахування минулого історичного досвіду, що сприятиме усвідомленню логіки сучасних політичних явищ та історично обумовленому прогнозу перспектив реформування державного апарату України.

1. Дівович С. *Разговор Великороссии с Малороссиею // Киевская старина (далі – КС).* – 1882. – Т. 1, 3.
2. *Історія Русів.* – К., 1991.
3. Бантыш-Каменский Д. *История Малой России.* – К., 1993.
4. Маркович Н. *История Малороссии.* – М., 1842–1843. – Т. 1.
5. Маркевич О. *Южная Русь при Екатерине II.* – Одесса, 1893.
6. Костомаров М. *Книга буття українського народу // Кирило-Мефодіївське товариство: в 3 т.* – К., 1990. – Т. 1.
7. Костомаров М. *Две русские народности // Основа.* – 1861. – № 3.
8. Антонович В. *Про козацькі часи на Україні.* – К., 1991.
9. Лазаревський О. *Люди Старой Малороссии.* Марковичи // КС. – 1884. – Т. 8.
10. Лазаревський О. *Суды в старой Малороссии // КС.* – 1898. – Т. 62.
11. Лазаревський О. *Описание старой Малороссии // КС.* – 1891. – Т. 2.
12. Лазаревський О. *Из истории сел и селян Лвовбережной Малороссии // КС.* – 1891. – Т. 1.
13. Пичета В. *Князь А. И. Шаховской и вопрос об управлении Малороссией // Украинская жизнь.* – 1916. – № 10–11.
14. Модзалевський В. *К истории отношений между великороссийскими офицерами и малороссийскими урядниками в XVIII в. // КС.* – 1905. – Т. 4.
15. Теличенко И. *К истории финансов в Малороссии и Слободской Украине // КС.* – 1888. – Т. 4.
16. Єршов А. *До історії грошової лічби і монети на Лвовбережній Україні // КС.* – 1889. – Т. 3.
17. Луцицкий И. *К истории торговли в Малороссии XVIII в. // КС.* – 1894. – Т. 2.
18. Грушевський М. *Ілюстрована історія України.* – К., 1918.
19. Слабченко М. *Малорусский полк в административном отношении. Историко-юридический очерк.* – Одесса, 1909.

Lapshyn S.A. *The historiography of the Hetman's government functioning (the 1734th – the 1750th) researchers.* In the article the historiography of the researches of the Hetman's government functioning in Ukraine is analysed. The basic approaches of researchers to the subject are examined.

Key words: Hetmanschina, political power, autonomy, incorporation, cameralism, Hetman's government

Л. І. Якименко

ДВОРЯНСТВО ЛІВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ У ВІЗІ ІВАНА ПАВЛОВСЬКОГО

У статті досліджено погляди І. Павловського на дворянство Лвовбережної України XIX ст., а також визначено внесок ученого у вивчення історії Полтавщини.

Ключові слова: І. Павловський, Лвовбережна Україна, дворянство, дворянські зібрання, Полтавська губернія

Історія українського дворянства завжди викликала зацікавленість з боку фахівців, але і надалі залишається недостатньо вивченою. Ще в 1970-х рр. на це звертав увагу О. Оглоблин на сторінках «Українського історика», зауваживши, що проблема дослідження історії українського дворянства «досить складна, а головне, майже не розроблена в науці» [1, 12]. Продовжуючи цю думку, Т. Литвинова зазначає, що «особливих змін в українській історіографії в дослідженні історії дворянства XIX ст. не відбулося... Світ дворянства Лвовбережжя, особливо у дореформений період, поки що залишається маловідомим» [2, 67–68]. Відтак, ця проблематика залишається актуальною і нині. Однак успішне її розв'язання навряд чи буде можливим без уваги до творчого доробку тих істориків, які почали вивчати дворянство ще за часів існування цієї верстви. Серед імен дослідників історії дворянства виділяються праці О. Марковича, О. Лазаревського, П. Дорошенка, Д. Міллера, П. Бодяньського, О. Романовича-Славатинського, І. Павловського. Хоча, попри часті згадки, вони досі залишаються недостатньо проаналізованими. Значною мірою це стосується і творчого доробку І. Павловського.

Загалом останньому як історик сам дворянства приділено небагато уваги. В останні роки з'явився ряд розвідок, які дають нам уявлення про різнобічну діяльність вченого, зокрема як архівіста [3, 108–112], організатора Музею історії Полтавської битви [4, 199–202], біографа І. Когляревського [5, 5–6]. Науковців зацікавили зв'язки І. Павловського зі шведськими істориками й громадськими діячами у справі спорудження монумента на могилі загиблих 1709 р. шведів, вивчення ним місця Полтавської битви [6, 6–8], факти з родинної біографії вченого [7, 232–235], садиба родини Павловських [8]. У 2011 р., з нагоди 160-річчя з дня народження історика, з'явилася публікація В. Шандри, присвячена внеску Івана Францевича в розвиток архівної справи, джерелознавства та вивчення історичної минувшини Полтавщини [9, 192–195]. На цьому коло інтересів дослідників вичерпується. Праці, в яких би розглядався доробок І. Павловського як історика дворянства, на жаль, поки відсутні. Тому метою цієї статті є аналіз поглядів останнього на дворянство Лвовбережної України, якому історик присвятив основну свою увагу.

Іван Францевич Павловський – історик-архівіст, дійсний член Полтавської, Таврійської, Ставропольської та Казанської вчених архівних комісій – народився у родині службовця. Закінчив спочатку Полтавську цивільну гімназію, а 1874 р. – історико-філологічний факультет Київського університету Св. Володимира. Він викладав історію в Петровському Полтавському кадетському корпусі, одночасно виконував обов'язки секретаря Полтавської вченої архівної комісії, був організатором і завідувачим музею Полтавської битви (1909–1918 рр.) [10, 232], учасником обговорення урядового проекту правил охорони пам'яток та старожитностей. Він є автором понад 150 студій, у тому числі з історії Полтавщини, біографічних словників тощо.

За наукову і педагогічну діяльність І. Павловський був нагороджений орденами св. Станіслава III ступеню,

св. Анни III ступеню, св. Станіслава II ступеню, св. Володимира IV ступеню, св. Володимира III ступеню. У дворянській родословній книзі Полтавської губернії щодо шляхетного статусу історика є посилення на «Указ Герольдії об утверждении в дворянстве от 27 октября 1903 года № 2635» статського радника Івана Францевича Павловського, його дружини Ольги Олександрівни та їх доньок – Олександри, Віри, Антоніни, Любові. Згодом, 27 червня 1909 р. І. Павловський став дійсним статським радником (відповідало військовому званню генерала), одержав відзнаки особисто від царя Миколи II [11].

Праці І. Павловського становлять не тільки історіографічну, а й джерелознавчу цінність. Т. Литвинова називає його «найкращим знавцем полтавських архівних скарбів». Варто зазначити, що значна частина матеріалів, опублікованих ним, втрачена назавжди, і ми можемо познайомитися з ними лише вивчаючи його роботи. Увагу І. Павловського привертала дослідження найрізноманітніших сторін життя Полтавщини. Так, декілька публікацій присвячено історії Петровського Полтавського кадетського корпусу, в якому багато років працював історик. Результатом вивчення історії Полтавської битви стали його дослідження, які залишаються актуальними і нині: «Битва под Полтавой 27-го июня 1709 года и ее памятники», «Шведская Могила», «К истории Шведской Могилы», «Полтавская битва и ее памятники».

Ряд робіт присвячено відкриттю корисних копалин: ртутної руди, торфу, кам'яного вугілля, мергелю, алебастру та відкриттю мінеральних вод. Вчений розглядав історію виникнення міст (Полтава, Гадяч, Миргород, Ромни, Прилуки, Лубни, Кобеляки, Переслав, Констянтиноград, Пирятин, Золотоноша та ін.), цікавився І. Котляревським, творчість і життя якого висвітлив у ряді публікацій. Досліджував історію Полтавщини в усій її різноманітності: ополчення 1812 р., полтавська міліція 1806–1807 рр., театр, перша сільськогосподарська виставка в Полтаві, хлібні магазини, німецькі колонії в Полтавській губернії, історія пошти, кіннозаводства, виникнення фельдшерської школи, дитячого притулку, шовковичного заводу і казенного саду в Констянтиногородському повіті. Ряд наукових розвідок І. Павловський присвятив Полтавській єпархії та духовенству. Важко переоцінити і значення таких його праць, як «Описание архивов Полтавской губернии», «Статистические сведения о Полтавской губернии столет назад» та «Краткий биографический словарь ученых и писателей Полтавской губернии с половины XVIII века» [12]. Як зазначає В. Шандра, «без його наведених ретельно опрацьованих архівних даних не обходиться жодній історик, який займається дослідженням XIX ст.» [9, 192].

Значну увагу І. Павловський присвятив також історії дворянства Лівобережної України, в тому числі й Полтавщини. Однією з найбільш ґрунтовних і за обсягом, і за тематичним охопленням можна вважати його працю «К истории полтавского дворянства. 1802–1902 г. Очерки по архивным данным» [13; 14], яка є своєрідною енциклопедією з історії дворянства Полтавщини. Як вказав у передмові сам автор, при написанні роботи для нього «основным источником является преимущественно архивный материал» [13]. Хронологічно робота охоплює період 1802–1902 рр., проте «для полноты труда» І. Павловський зробив екскурс до історії утворення дворянства в Росії, звернувши увагу на виникнення «малоросійського дворянства». Автор стверджував, що останнє в силу історичних умов відрізнялося від великоросійського, адже сягає витокami епохи Б. Хмельницького [13, 27]. Із козацтва виділи-

лась старшина, яка спочатку перетворилась на шляхту, а потім трансформувалась у дворянство.

Зі створенням 1802 р. Полтавської губернії, перед шляхетством постало нагальне завдання – створити дворянську родословну книгу, в якій запис робився лише за наявності вагомих доказів про належність до дворянського стану. Це викликало велике занепокоєння та обговорення серед благородних родів Полтавщини, оскільки герольдія не визнавала за багатьма чинами спадкового дворянства, а саме за полковими обозними, хорунжими, есаулами, військовими товаришами і сотниками. Ці чини «по неположению их в табели о рангах не могут приносить потомству дворянского достоинства» [13, 33]. Занесення вказаної категорії чинів розтяглося на десятки років, упродовж яких дворянство Полтавської губернії боролось та відстоювало свої права. Справа ускладнювалася ще й відсутністю метричних книг та відповідних записів у них, адже «в прежнее время, не заботились о них и не придавали им должного значения» [13, 38]. При цьому за внесення до книги стягувалась плата – від 20 до 50 руб.

Звернув увагу І. Павловський і на створення комісії для ревізії справ депутатських зібрань, яка переглянула більше 4000 справ. Вона визнала спадкове дворянство за 419 особами, знайшла сумнівними 244 і не визнала дворянства за 3783 особами. У 1855 р. видано закон, за яким тим дворянам, котрі приписані до козацького товариства і не були визнані дворянами, надавалися пільги з оподаткування та повинностей. За даними І. Павловського, станом на 1895 р., до родословної книги були внесені 7398 родів.

Учений зупинився і на стратифікації дворянства, яке, згідно родословній книзі поділялось на 6 категорій: 1) дворянство жалуване і дворянство до 100 років; 2) військове дворянство, яке набуло чин військовою службою; 3) дворянство бюрократичне, де чин набутий цивільною службою; 4) всі іноземні роди; 5) дворянство, прикрашене титулами, як родовими, так і жалуваними (князь, барон, граф); 6) давні шляхетні дворянські роди, докази дворянського походження яких існували за 100 років до видання грамоти 1785 р., а «благородное начало покрыто неизветностью» (т. зв. оксамитова книга) [20, 40].

Під час перших установчих дворянських зборів 26 червня 1802 р. було розроблено «Обряд выборам малороссийской Полтавской губернии благородного дворянства в городе Полтаве». Цей документ складався із 9 параграфів і прописував всі дії дворян під час зборів. На перших зборах були присутніми 438 дворян, яким, згідно з регламентом, заборонялось покидати місце до спеціального дозволу генерал-губернатора. За словами І. Павловського, всі наступні збори проходили у відповідності з «обрядами», які склалися іноді із 47 і більше параграфів та регламентували дії дворян до найдрібніших деталей: «в каком порядке идти в церковь и как баллотировать... как ставить столы в собрании, где ставить ящики для баллотировки», «чтобы каждый день перед открытием собрания читался бы список всех дворян, имеющих право баллотировать и чтобы приезжающие дворяне, после открытия собрания, входили в зал, не иначе, как по предварительному докладу губернскому предводителю» [13, 58, 59].

За відвідуванням дворянами зборів та дотриманням «обрядів» існував суворий контроль з боку адміністрації. На зборах були присутні єпископи, які «приводили к присяге» та жандарми як охорона. По закінченню виборів існував звичай від імені всього дворянства давати «бал и ужин» або «бал и фейерверк» всьому губернському начальству та шляхетній публіці. На такі

заходи зазвичай витрачалися великі кошти. Гроші йшли на облаштування зали, на оркестр, на продукти: чай, варення, лимони, ром, цукор, морозиво, шоколад, цукерки, фрукти, м'ясні закуски тощо. І. Павловський детально зупинявся на переліку страв, які подавалися на балах та цінах на них. Традиція влаштовувати пишні та багаті бали тривала до реформи 1861 р. і в подальшому, через матеріальні проблеми дворянства, поступово зникла.

З часу появи губернії затверджувались і герби. Ось як описує І. Павловський герб Полтавської губернії, затверджений 1878 р.: «В золотом щите чорний трикутний пам'ятник, украшений золотою кільцеобразною змеєю. За пам'ятником, два зелених знамени, с золотим коронованим вензелевым изображением имени Петра Великого; деревки червленныя с остриями от копья. Все сопровождаемо, во главе щита, двумя косвенно накрест положенными червленными мечами» [13, 64]. Герби повітів були затверджені в різний час.

Чимало уваги історик приділив зовнішнім відзнакам дворянської корпорації Полтавщини. Для дворян була затверджена спеціальна форма одягу, яка з часом зазнала змін. Так, у 1802 р. встановлений сюртук темно-зеленого кольору з такою ж підкладкою. Комір, камзол і нижнє плаття були суконні, гудзики жовтого кольору із зображенням герба міста Полтави. У 1832 р. форма була змінена: встановлено парадний мундир темно-зеленого сукна із червоним суконним коміром та жовтими гудзиками із зображенням герба кожної губернії під імператорською короною. Шиття на комірах, обшлагах і клапанах кишені мали право носити лише губернські предводители дворянства, на комірах і обшлагах – повітові предводители, судді, повітові депутати, тільки на комірі – всі дворяни у відставці з державної служби або ті, хто служив три роки на дворянських виборних посадах. Дворяни, які не служили ніде, мали носити мундир тієї губернії, до якої приписані, але без шиття і з шаблею. За дотриманням форми стежили суворо [13, 68].

Очоловав дворянське товариство губернський предводитель дворянства (в повітах – повітові), яких обирали кожні три роки на чергових губернських зібраннях дворян. Прикметно, що під час балотування на посаду Полтавського губернського предводителя дворянства законом було встановлено обов'язкове балотування всіх повітових предводителів дворянства, незалежно від їхнього бажання. І. Павловський згадує лише один випадок, коли із двох кандидатів, представлених зборами, генерал-губернатор кн. М. Репнін затвердив того, хто отримав менше голосів. Це сталося у січні 1818 р., коли В. Чарниш, який до зборів обіймав цю посаду, набрав 129 голосів, а його суперник – Пирятинський предводитель А. Закревський – 289. Генерал-губернатор затвердив саме першого, як уже «носившого звання сие с честью и отличием Всемилостивейшаго Государя в награду усерднаго и полезнаго служения ему дарованными» [13, 74].

З 1802 р. було усього 19 губернських предводителів. За свою службу вони не отримували платню, нагородою їм служили чини та ордени. Чин дійсного статського радника до 1860 р. повітові предводители не отримували взагалі, а губернські досить рідко, як правило, ті, хто служили вже більше 20 років. Згідно з грамотою імператриці Катерини II, у дворянських зібраннях мав право брати участь дворянин віком від 25 років, який мав обер-офіцерський чин, володів селом, а бути обраним міг тільки той, хто отримував від свого поміста щорічний прибуток не менше 100 руб. Такі вимоги давали можливість дрібнопомісним дворянам брати участь у виборах.

І. Павловський подав і аналіз панських маєтків у Полтавській губернії, відзначивши кількість селян за різними повітам. За цими даними, дрібнопомісних маєтків, які мали менше, ніж 21 особу чоловічої статі, в губернії налічувалось до 5049. Усіх селян, враховуючи і дворових, у цих маєтках було 31738 осіб чоловічої статі (з урахуванням 900 дворових, які належали 269 безпомісним поміщикам). За кількістю дрібнопомісних володінь Полтавська губернія посідала першість у Росії. Число таких маєтків складало більше 2/3 загальної кількості в Полтавській губернії і майже 1/8 загальної кількості дрібнопомісних володінь в усій Росії (42076). У середньому на кожний повіт припадало 336 дрібнопомісних маєтків і 2116 селян чоловічої статі, відповідно на кожний маєток трохи більше 6 осіб. Найбільша кількість таких маєтків знаходилась у Золотоношському (426), Полтавському (416), Лохвицькому (381), а найменша – у Константиноградському (181) повітах [14, 29].

1533 дрібнопомісних маєтків мали кількість від 21 до 100 душ, з 69605 особами чоловічої статі. У середньому на кожний повіт припадали 102 маєтки з 4610 селянами (на один маєток – 45 душ чоловічої статі). І. Павловський стверджував, що, відповідно закону 1836 р., у губернії селянами володіли лише спадкові дворяни, яких за X ревізією було біля 7300 осіб (див. таблицю на стор. 17).

Звісно, в рамках однієї статті неможливо проаналізувати весь доробок І. Павловського, тому наголос зроблено лише на деяких аспектах побутування тогочасної соціальної еліти. Однак не тільки його двотомна праця з історії дворянства, а й ряд інших студій, що розкривають особливості суспільно-політичного, інтелектуального, культурного життя дворянської верстви Лівобережної України у XIX ст., потребує більш детального вивчення і переосмислення, з метою включення їх у ширший історіографічний обіг.

1. *Оглоблин О. Проблема схеми історії України XIX–XX ст. (до 1917 р.) // Український історик. – 1971. – № 1.*
2. *Литвинова Т.Ф. «Словные нужды и желания» дворянства Лівобережної України на початку XIX ст. // Укр. істор. журн. – 2005. – № 2.*
3. *Коротенко В. Особистий архівний фонд І.Ф. Павловського в ЦДІА України // Архівний збірник на посвяту 90-річчя Полтавської Вченої Архівної Комісії. – Полтава, 1993.*
4. *Шендрик Л. І.Ф. Павловський (1851–1922) – перший директор музею історії Полтавської битви // Рідний край. Альманах Полтавського державного педагогічного університету. – 2009. – № 1.*
5. *Стороха Є. І.Ф. Павловський як біограф І.П. Котляревського // Край. – 2011. – № 82.*
6. *Безверхній О. До питання про зв'язки І.Ф. Павловського з істориками та громадськими діячами Швеції // Край. – 2011. – № 82.*
7. *Пустовіт Т. З родинного фотоальбому Павловських // Архівний збірник на посвяту...*
8. *Макуха Д. Садиба Павловських – втрачена сторінка історії Полтавщини // Вечірня Полтава. – 2013. – № 8.*
9. *Шандра В.С. Іван Павловський – історик, архівознавець, педагог (до 160-річчя від дня народження) // Архіви України. – 2011. – № 1.*
10. *Білоусько О.А., Мирошниченко В.І. Нова історія Полтавщини. Кінець XVIII – початок XX ст. – Полтава, 2003.*
11. *<http://www.battle-poltava.org/ukr/museum>.*
12. *Тристанов Б. Бібліографія І.Ф. Павловського [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://histpol.pl.ua>.*
13. *Павловський І.Ф. К історії полтавського дворянства. 1802–1902 г. Очерки по архивным данным. – Полтава, 1906. – Т. 1.*
14. *Павловський І.Ф. К історії полтавського дворянства... – Полтава, 1906. – Т. 2.*

Маєтки	К-сть маєтків в губернії	В них осіб чоловічої статі	Середня кількість маєтків у повіті	В них осіб чоловічої статі	Середня кількість душ в маєтках	Повіти, в яких найбільша кількість таких маєтків	Повіти, в яких найменша кількість таких маєтків
Дрібнопомісні (до 21 душ ч.с.)	До 5049	31738	336	2116	Трохи більше 6	Золотоношенський (426), Полтавський (416), Лохвицький (381)	Константиноградський (181)
Дрібнопомісні (від 21 до 100 душ ч.с.)	1533	69605	102	4640	45	Лохвицький, Прилуцький, Константиноградський (більше 120)	Гадяцький (58)
Середньопомісні (від 100 до 500 душ ч.с.)	529	124466	42	8231	198	Пирятинський (65)	Зіньковський (21)
Великопомісні (більше 500 душ ч.с.)	80	100501	5	6700	1268		
Великопомісні (більше 1000 душ ч.с.)	31					Прилуцький (6), Хорольський (4), Гадяцький (4), Константиноградський (3), Золотоноський (3), Пирятинський (3), Полтавський (2), Миргородський (2), Роменський (2)	Кременчуцький (1), Преяславський (1), Зіньковський, Кобеляцький, Лохвицький, Лубенський - (ні одного)
Великопомісні (більше 2000 душ ч. і ж.с.)	20	Більше 47500					
Всього:		286749 (чол.), 310629 (жін.), разом 597378		45505 (чол. і жін.)		Прилуцький (69690), Пирятинський (66 тис.), Константиноградський (64 тис.), Зодотонський (57 тис.), Хорольський (55 тис.), Полтавський (48 тис.)	Кобеляцький (32 тис.), Лубенський (27 тис.), Зіньковський (21 тис.)

Iakimenko L.I. The Nobility of the Left-bank Ukraine by the Ivan Pavlovskiy vision. In the article have been researched the I. Pavlovskiy's views on the Left-bank Ukraine Nobility in the XIX century, also the scientist's contribution in studying of the Poltava province history.

Key words: I. Pavlovskiy, Left-bank Ukraine, Nobility, nobility assembly, Poltava province

С. Г. Пошивайло

**НАЗВИ ГЛИН ОПІШНОГО:
ІСТОРИОГРАФІЧНИЙ ОГЛЯД**

У статті представлені джерела, в яких зафіксовано назви глини Опішного. Внаслідок аналізу з'ясовано, що саме ця семантична група гончарської лексики Полтавщини не зазнала ніяких змін, її лексеми стало зберігатися вже більше 120 років.

Ключові слова: гончарська глина, Опішне, термінологія

Актуальність роботи зумовлена необхідністю узагальнення різногалузевих знань, задля виявлення та введення в науковий обіг максимально повної інформації про назви глини найпотужнішого гончарного осередку Полтавщини. Мета цього дослідження – простежити еволюцію назв глини Опішного, найбільшого та найвідомішого гончарного осередку Полтавщини, з часів перших згадок – до початку ХХІ ст., аналізуючи дослідження попередників та власне авторські.

Здавна опішнянську глину, придатну до гончарства називали «святою землею» і забруднитися нею не вважалося неприємною чи нечистою справою, а радше, навпаки [1, 17]. У 1901 р. священик В. Курдиновський висловив версію, що Опішне у XV–XVI ст. називалося Глиницею [2]. На жаль, ця версія так і залишилася не підтвердженою. Інформацію про різноманітність глини Опішного знаходимо у монографіях та публікаціях про цей гончарний осередок.

Уперше в друкованих джерелах опис глини, які залягають на території Полтавщини, з урахуванням їхніх назв, подано у звіті А. Гузова («Отчет Полтавскому Губернскому Земству», 1888) [3]. Геолог описав глини за населеними пунктами, відповідно зафіксувавши й їхні назви. Збереження фонетичних та акцентуаційних особливостей термінів не було першочерговим завданням автора, але чітко можемо з'ясувати місцеві назви глини Опішного: «горшечна глина», «глей», «червона глина», «в'язка глина», «побіл».

В. Василенком в описі Опішного [4] також зафіксовано назви місцевих глини: глей – «красная гончарная глина»; побіл та червінька [4, 36]. Хоча у словнику [5] він подав значно більше назв, у тому числі такі, як горщикова глина, глей червоний, побіл, побілувата глина, піскуватка, чорнуха, пецуга, мастка, тяжка, валка, гнучка, глузювата, жорства [5, 36].